Kunniallisen ja Eläväksitekevän Ristin ylentäminen

14.9.

Sisällys

14.9. Kunniallisen ja Eläväksitekevän Ristin ylentäminen 3

Juhlasta 4

Ristin kautta tuli ilo kaikkeen maailmaan! 7

Juhlan tekstit 9

Ristinmerkki on ikoni, jota kannamme mukanamme aina. 11

Ideoita juhlan viettoon lapsen kanssa 12

Pyhät tulet 14

Vuoden nivelkohdat 14

Meskel 15

Basilika – Kuninkaan Yrtti 18

Hapanjuuri 22

Vinkkejä juhlan viettämiseen kotona 25

Pelasta ja varjele 26

Ortoboxi-tehtäviä 27

14.9. Kunniallisen ja Eläväksitekevän Ristin ylentäminen

Esijuhla 13.9. (1 pv)

Juhla-aika 14.–21.9. (8 pv)

- Juhlapäivä 14.9.
- Jälkijuhla 15.–21.9. (7 pv)
- Päätösjuhla, *apodosis,* 21.9.

Tropari, 1. säv.

Pelasta, Herra, sinun kansasi
ja siunaa sinun perintöäsi.
Anna kirkollesi voitto vihollisista
ja suojele ristilläsi sinun valtakuntaasi.

Kuuntele juhlan tropari ja kontakki

Ristin ylentämisen tropari ja kontakki – Ortodoksi.net

Juhlasta

Ristin ylentämisen juhlana muistamme, kuinka Rooman keisari Konstantinoksen äiti, keisarinna Helena, järjesti 300-luvulla kaivauksen Jerusalemissa löytääkseen Kristuksen ristin. Risti löytyi perimätiedon avulla ja ihmeen kautta.

Ristin löytöpaikalle rakennettiin kirkko, missä risti tuotiin esille kirkkokansan kunnioitettavaksi. Jerusalemin patriarkka Makarios ylensi ristin, eli nosti sen kirkkokansan edessä pystyyn ja siunasi sillä kaikkiin ilmansuuntiin.

Katolisessa kirkossa juhlittiin 1600-luvulle asti ristin löytymistä ja ylentämistä kahtena eri juhlana. Toukokuun 3. päivänä vietettiin ristin löytymisen juhlaa (Inventio crusis) ja syyskuun 14. ristin ylentämistä (Exaltio crucis). Kansanperinteessä juhlat tunnettiin nimillä Kevät-Risti ja Syys-Risti.

Juhlavigilian aamupalveluksessa toimitetaan ristin ylentäminen. Pappi kantaa ristin, jota pitelee alustalla päänsä päällä, saatossa kirkon keskelle ja ”ylentää” sen eli siunaa sillä neljään ilmansuuntaan.

Risti jätetään analogin päälle juhla-ajaksi ja kirkkokansa käy kunnioittamassa sitä maahankumarruksin ja suutelemalla. Pappi sen sijaan ei juhla-aikana tarjoa käsiristiä.

Video ristin esillekannosta

Ristin juhlina liturginen väri on punainen. Punaista käytetään myös Pyhän Hengen ja marttyyrien juhlina.

Ristin ylentämisen karjalankielinen nimi on ***Sviizoi***. Karjalassa katsottiin, että vehnän puitavaksi nosto ja lintujen syysmuuttoon nousu muistuttivat Ristin ylentämisestä, sillä molemmat ajoittuivat suurin piirtein samoihin aikoihin.

Lue juhlasta

Kunniallisen ja eläväksitekevän Ristin ylentäminen – Ortodoksi.net

Ristin ylentämisen juhla — Helsingin ortodoksinen seurakunta

Ortodoksinen kulttuurikeskus :: Ristin ylentäminen

Kuva: Pixabay/ stux

Risti merkkaa kirkkoa, hautausmaata, pyhää paikkaa. Monissa maissa ristejä voi nähdä tienvarsilla, satamissa, kukkuloilla, peltojen reunoilla ja puistoissa. Ristiinnaulitun Kristuksen kuva on krusifiksi.

Ristin kautta tuli ilo kaikkeen maailmaan!

Risti viittaa Kristuksen kärsimyksiin ja ristinkuolemaan, mutta ennen kaikkea se viittaa Kristuksen ylösnousemukseen. Tästä syystä risti on voiton, ei kuoleman merkki. Ristin ylentämisen kansanomainen nimitys onkin Syyspääsiäinen.

Kuva: Pixabay/ natalyaburakova87

Jeesus sanoi kaikille: Jos joku tahtoo kulkea minun jäljessäni, hän kieltäköön itsensä, ottakoon joka päivä ristinsä ja seuratkoon minua. (Luuk. 9:23)

Kristityt ovat ristinkantajia. Tästä merkiksi saamme kasteessa kaulaamme ristin. Se muistuttaa meitä joka päivä siitä kärsimyksestä ja kilvoituksesta, joka maailmassa tulee jokaisen osaksi. Samalla se muistuttaa siitä ilosta, joka ristin kautta tuli maailmaan.

Kirkkovuodessa on kolme merkittävää ristin juhlaa: 14.9. vietettävä Ristin ylentämisen juhla luetaan kahdentoista suuren juhlan joukkoon; 1.8. vietettävä Ristin esiintuomisen juhla on keskisuuri juhla; lisäksi suuren paaston kolmas sunnuntai on Ristinkumartamisen sunnuntai.

Alkuperäinen ristin juhla on tietenkin Suuri perjantai, Kristuksen ristinkuoleman päivä. Sitä muistamme joka viikon perjantai.

Ristinjuhlat ovat aina tiukkoja paastopäiviä, viikonpäivään katsomatta. Mikäli ristinjuhla osuu lauantaille tai sunnuntaille, kevennetään paastoa öljyllä ja viinillä.

Ristin edessä notkistetaan aina polvet, myös viikonpäivään katsomatta. Ristiä kumarretaan maahan asti kerran tai kolmesti. Ehtoolliselle osallistumisen jälkeen ei samana päivänä kuitenkaan enää kumarreta maahan.

Lisää aiheesta:

Risti – Ortodoksi.net

Ortodoksisuuden mitä, miksi, miten: Risti

Risti ortodoksisissa kulttuureissa -luento

Isä Ioannis Lampropoulos: Kunniallisen ja eläväksitekevän Ristin ylentäminen

Kuva: Pixabay/ falco

Ristinjuhlat ovat ensisijaisesti ylösnousemusjuhlia, ja siksi Ristin ylentämistä kutsutaan kansanperinteessä Syyspääsiäiseksi. Koska Kristuksen kirkastuminen Taborinvuorella tapahtui 40 päivää ennen ristinkuolemaa, vietetään Ristin ylentämisen juhlaa 40. päivänä Kristuksen kirkastumisesta (ks. 6.8.) Nämä kaksi juhlaa toimivat linkkinä kirkkovuoden kesä- ja syyskausien välillä.

Juhlan tekstit

Ehtoopalveluksen parimiat: 2. Moos. 15:22–16:1; Sananl. 3:11–18; Jes. 60:11–16

Aamupalveluksen evankeliumi: Joh. 12:28–36

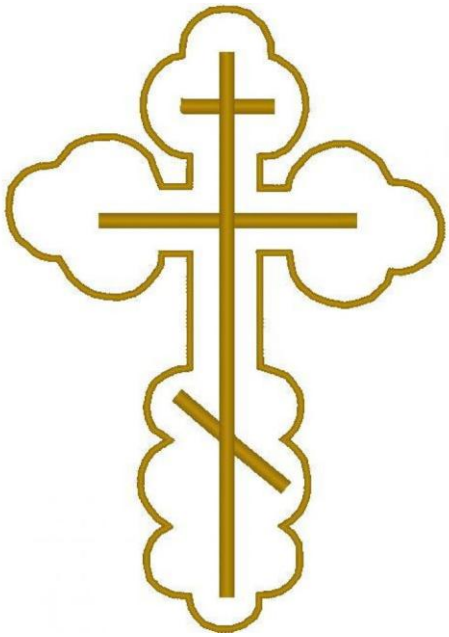
Liturgian epistola: 1. Kor. 18–24

Liturgian evankeliumi: Joh. 19:6–11, 13–20, 25–35

Ristin ylentämistä edeltävänä sunnuntaina ja Ristin ylentämisen jälkeisenä sunnuntaina luetaan

Epistola: Gal. 6:11–18

Evankeliumi: Joh. 3:13–17

Ristin saarnan hulluus (1. Kor. 1:18-24)

Puhe rististä on hulluutta niiden mielestä, jotka joutuvat kadotukseen, mutta meille, jotka pelastumme, se on Jumalan voima. Onhan kirjoitettu:

– Minä hävitän viisaitten viisauden ja teen tyhjäksi ymmärtäväisten ymmärryksen.

Missä ovat viisaat ja oppineet, missä tämän maailman älyniekat? Eikö Jumala ole tehnyt maailman viisautta hulluudeksi? Jumala on kyllä osoittanut viisautensa, mutta kun maailma ei omassa viisaudessaan oppinut tuntemaan Jumalaa, Jumala katsoi hyväksi julistaa hulluutta ja näin pelastaa ne, jotka uskovat. Juutalaiset vaativat ihmetekoja, ja kreikkalaiset etsivät viisautta. Me sen sijaan julistamme ristiinnaulittua Kristusta. Juutalaiset torjuvat sen herjauksena, ja muiden mielestä se on hulluutta, mutta kutsutuille, niin juutalaisille kuin kreikkalaisillekin, ristiinnaulittu Kristus on Jumalan voima ja Jumalan viisaus.

Ristin juhlaa kutsutaan kansanperinteessä Syyspääsiäiseksi. Keväällä vietettävän Pääsiäisen lisäksi vietetään myös Talvipääsiäistä (Teofania 6.1.) ja Kesäpääsiäistä (Uspenia 15.8.)

Ristinmerkki on ikoni, jota kannamme mukanamme aina.

Ristinmerkki ei käyttämällä kulu. Sen runsas käyttö kannattaa ottaa jokapäiväiseksi tavaksi:

Siunaa itsesi ristinmerkillä, paitsi kirkossa ja rukoillessasi, myös herätessäsi, vuoteeseen käydessäsi, aterioidessasi, kotoa lähtiessä, autoon tai kulkuneuvoon istuessa, kirkon, sairaalan, hautausmaan tms. ohi kulkiessa jne. jne.

Siunaa päivittäin ristinmerkillä puolisosi, lapsesi ja muut rakkaasi. Kun teet ristinmerkin itsestäsi poispäin, laita sormet samaan asentoon, kuin itseäsi siunatessa, mutta tee ristinmerkki peilikuvana: ylös, alas, vasen, oikea.

Vanhaan tapakulttuuriin kuuluu ristinmerkki myös esimerkiksi seuraavissa tilanteissa:

- Vuoteen siunaaminen ennen yölevolle käymistä.
- Matkan ja paluun siunaaminen kotoa lähtiessä, tekemällä ristinmerkki ulko-oven ylle, karmista karmiin.
- Taikinan siunaaminen painamalla siihen ristinmerkki.
- Leivän, kakun tms. siunaaminen ennen paistoa.

Ristinmerkin tekemisen lisäksi voit myös suudella kaularistiäsi.

Tutustu ristisaattoperinteeseen

Ortodoksinen kulttuurikeskus :: Praasniekat ja ristisaatot

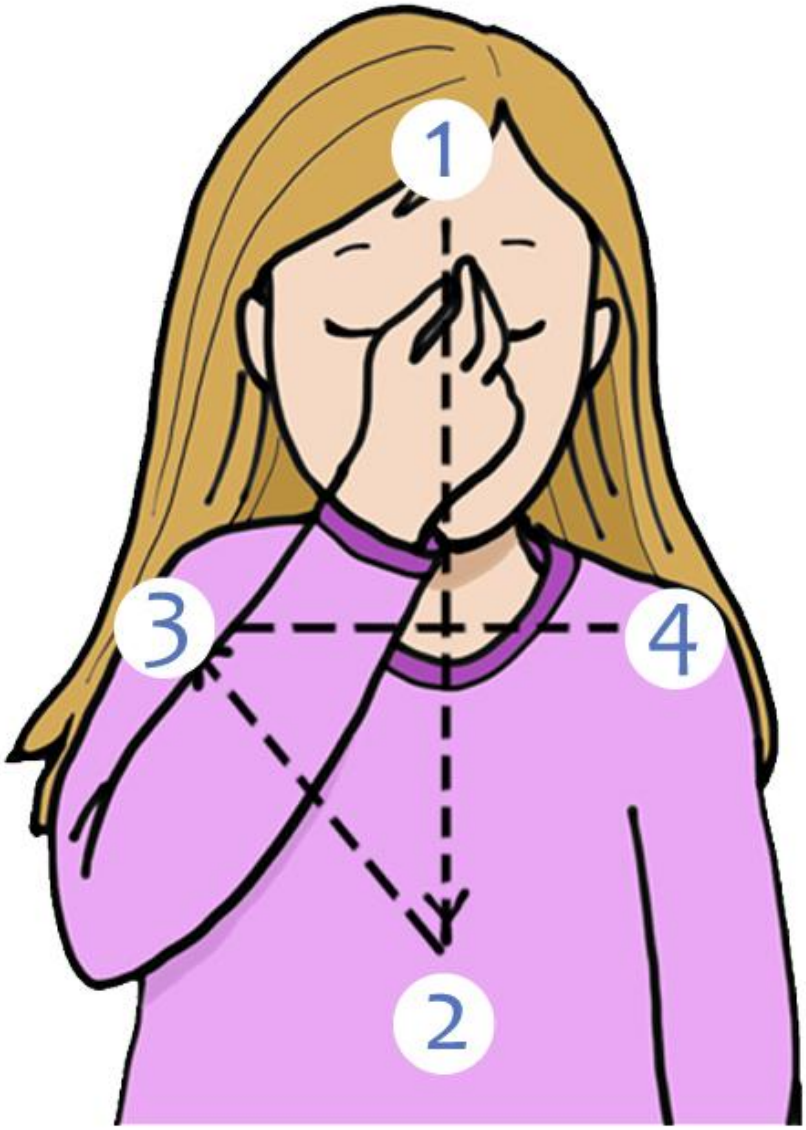
Ortodoksinen ristisaattoperinne – Elävän perinnön wikiluettelo

Ristisaatto – Ortodoksi.net

Kirjavinkki: Serafim Seppälä, Elämän puu – Pyhä risti idän kirkossa

Elämän puu - Pyhä Risti idän kirkossa Elämän puu - Pyhä Risti idän kirkossa - Webtuohus verkkokauppa

Ideoita juhlan viettoon lapsen kanssa

Kertaa lapsen kanssa ristinmerkin tekemistä.

Tutustukaa lapsen kasteristiin. Kerro lapselle, missä yhteydessä hän on ristin saanut ja keneltä, sekä mikä sen merkitys on. Opeta lapsi suutelemaan kaularistiään. Ristin ylentämisen juhla on hyvä tilaisuus harjoitella kaularistin pitämistä, jollei se ole lapsella kaulassa aina.

Hamahelmiristin malleja

Piirrä risti videon avulla

Toimittakaa juhlan aattona kotona ristin ylentäminen.

- Jollei kotona ole ristiä, askarrelkaa sellainen, vaikka kepeistä tai pahvista.
- Siunatkaa ristillä neljään ilmansuuntaan.
- Asettakaa risti kunniapaikalle koko juhla-ajaksi.
- Koristelkaa risti tai tehkää sille basilikapeti, johon asetatte sen. Basilikan lehdet voi leikata vaikka silkkipaperista. Myös ruusut ja muut kukat käyvät.

Tehkää ristille kranssi/seppele. (Ohjeet ovat englanninkieliset.)

Helppo laakerinlehtiseppele pahvilautasesta

Leikkikää ristinpiilotusta. Yksi piilottaa ristin ja toiset etsivät ristiä kuten pyhä keisarinna Helena. ”Kylmenee/kuumenee” sijaan auta etsijöitä sanomalla ”ei tuoksu basilikalle/tuoksuu hiukan basilikalle/ tuoksuu voimakkaasti basilikalle”. (Tehtävä julkaistu Ortoboxi.fi-sivustolla.)

Pyhät tulet

Tuli on tuhoava ja puhdistava elementti. Samalla se kuvaa uuden syntyä ja hedelmällisyyttä, sillä tuhkasta syntyy uutta – onhan tuhkaa aina käytetty kasvuravinteena. Tulien polttaminen kuvaa siirtymää vanhasta uuteen. Tulen on myös nähty antavan turvaa pahalta, sillä se karkottaa pimeyden ja kylmän.

Tuli kuvaa myös aurinkoa, joka tuo lämpöä ja valoa ja siksi sillä on osoitettu kunnioitusta tuolle elämäämme ylläpitävälle, kaukaiselle taivaankappaleelle, joka säätelee meidän vuodenkiertoamme. Ihmiset ovat jo esikristillisellä ajalla polttaneet rituaalitulia vuoden nivelkohdissa.

Kristityille tuli on viittaus Kaikkivaltiaaseen Jumalaan, elämän ja kuoleman Herraan, joka säätää ajan ja vuodenkierron, ja joka lämmöllään ja valollaan antaa meille elämän. Kristusta kutsutaan maailman Auringoksi. Pyhä Henki ilmestyi apostoleille tulenliekkeinä. Tuli on siis ikiaikainen Pyhän Kolminaisuuden vertauskuva.

Tuli on myös uhrilahja. Juutalaisessa temppelijumalanpalveluksessa uhrilahjat poltettiin. Savu, joka tulesta nousi, kohosi taivaisiin ja kantoi uhrin Jumalalle. Edelleen kristittyjen – kuten myös monien muiden uskontojen – rukoustapoihin kuuluvat tulet ja suitsutussavu.

Vuoden nivelkohdat

Germaanisille ja skandinaavisille kansoille vuodenkierron neljä nivelkohtaa – syyspäiväntasaus, talvipäivänseisaus, kevätpäiväntasaus ja kesäpäivänseisaus – ovat olleet merkittäviä juhlia ja niihin on liitetty puhdistautumiseen ja hedelmällisyyteen liittyviä tapoja, mm. kokkojen polttamista. Kristinusko omaksui ja pyhitti nämä ikiaikaiset perinteet liittämällä ne osaksi kirkkovuoden kiertoa:

Syyspäiväntasauksen tienoilla (14.9.) juhlitaan Ristin ylentämistä.

Talvipäivänseisauksen tienoilla (25.12.) juhlitaan Kristuksen syntymää.

Kevätpäiväntasauksen tienoilla (25.3.) juhlitaan Ilosanoman juhlaa.

Kesäpäivänseisauksen tienoilla (24.6.) juhlitaan Johannes Kastajan syntymää.

Meskel

Meskel on erityisen merkittävä juhla Etiopiassa ja Eritreassa, missä sitä juhlitaan mm. polttamalla suuria kokkoja. Meskel-tuliin liittyy useita erilaisia uskomuksia ja perinteitä:

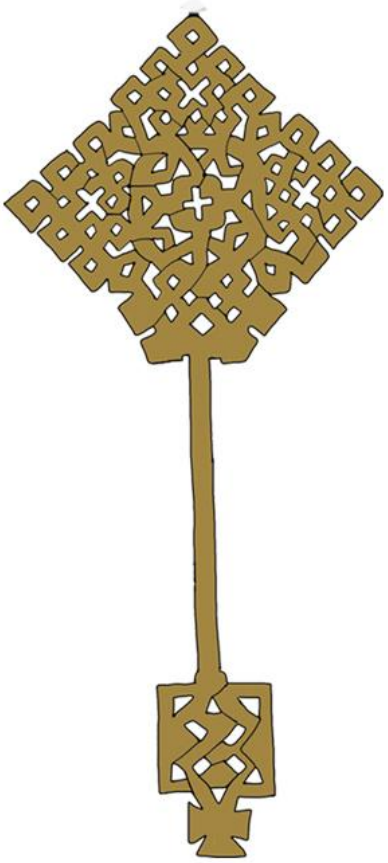
- Uskovat keräävät kokkojen tuhkaa ja tekevät sillä ristin otsaansa.
- Tuleen heitetään meskel-kukkia, jotka kuvaavat suitsuketta.
- Etiopiassa kokot ovat korkeita ja niiden kaatumissuuntaan suhtaudutaan enteenä.

Kokkojen polttaminen liittyy kertomukseen, jonka mukaan keisarinna Helena käski ristiä etsiessään sytyttää kokon. Tuleen hän heitti suitsuketta. Suitsukkeen savu osoitti paikan, josta risti löytyi. Toisen kertomuksen mukaan kokkoja käytetiin merkkitulina viestimään ristin löytymisestä. Jerusalemiin sytytettiin kokko, joka näkyi matkan päähän. Näin sytytettiin kokot korkeille ”linnavuorille”, yhdelle toisensa jälkeen, kunnes kokkojen jono ulottui koko matkan Jerusalemista Konstantinopoliin. Näin pääkaupungissakin saatiin saatiin tieto ristin löytymisestä.

Meskel-juhla ja kokon sytyttäminen Addis Abeban Meskel-aukiolla

https://www.youtube.com/watch?v=Qe2D75aw490

https://www.youtube.com/watch?v=nxzIL_82c4E

Joissakin paikallisperinteissä Ristin ylentämisen juhlan kokkotuleen heitetään edellisen palmusunnuntain palmuristit (ks. Palmusunnuntai). Kaikki siunatut ja rukouskaytössä pyhittyneet esineet tulisikin hävittää polttamalla. Ristin ylentämisen juhla onkin otollinen tilaisuus tehdä takkaan, ulkogrilliin tai saunanpesään roihu ja polttaa kaikki vioittuneet ja käyttökelvottomat sakraaliesineet ja vanhat uhrilahjat. (Lisää tietoa ks. Helatorstai.)

Etenkin lapset, nuoret ja vastanaineet hyppivät rituaalitulien yli, sillä tulen uskotaan suojaavan pahalta ja turvaavan hedelmällisyyttä. Tulen yli hyppääminen voidaan nähdä myös eräänlaisena siirtymäriittinä, ”tulikasteena”. Tulen yli hyppääminen on vanha esikristillinen hedelmällisyysriitti, joka liittyy vuodenaikojen nivelkohtiin: syys- ja kevätpäiväntasauksiin ja talvi- ja kesäpäivänseisauksiin. Kirkko on viisaudessaan pyhittänyt nämä vuoden nivelkohtien juhlat ja liittänyt niiden perinteet suuriin kirkkovuoden juhliin.

Kuva: Pixabay / john-i

Etiopian kansalliskukka on nimeltään meskel. Ristin ylentämisen juhlana kukista tehdään kimppuja ja seppeleitä, ja niitä heitetään tuleen. Palavat kukat kuvaavat tuoksuvaa suitsuketta, jonka savu näytti etsijöille Kristuksen ristin olinpaikan

Basilika – Kuninkaan Yrtti

Kirkon perinteessä on useita kasveja, jotka yhdistetään tiettyihin kirkkovuoden juhliin: palmut palmusunnuntaina, laakerinlehdet suurena lauantaina, koivut helluntaina, jne. Myös ristin juhlilla on oma kasvinsa: basilika.

Perimätiedon mukaan keisarinna Helena havaitsi Kristuksen ristin löytöpaikan kasvavan tiheänä vihreää yrttiä. Keisarinna nimesi tämän voimakkaasti aromikkaan kasvin ”Kuninkaan Yrtiksi” (*kreik. basilika*). Tästä syystä ortodoksinen kirkko käyttää basilikaa, paitsi Ristin ylentämisen juhlana, myös kaikkina muina ristin juhlina. Joillakin on tapana istuttaa basilika vuosittain aina pyhän keisarinna Helenan muistopäivänä (ks. 21.5.)

Siellä, missä basilika kasvaa ympäri vuoden, sillä on tärkeä rooli vedenpyhiteyksessä. Kimppu basilikaa sidotaan ristiin, jolla vedenpyhittäminen toimitetaan. Pyhitettyä vettä myös vihmotaan basilikakimpulla (ks. 6.1.)

Kuvat: Debbie Arnett McGinnis

Välimeren ja Lähi-idän perinteissä basilikaa käytetään ristin ja kirkon kaunistamiseen. Risti myös valellaan tai pirskotellaan ruusuvedellä, mikä sekin liitetään ristin juhliin.

Pyhäbasilika (tulsi)

hindiksi तुलसी

Kuva: Pixabay/ MaitedeWu

Pyhäbasilika on sukua maustebasilikalle. Pyhäbasilikaa kasvaa villinä erityisesti Intian alueella ja muualla Aasiassa, mutta nykyään sitä viljellään ympäri maailmaa. Pyhäbasilikasta tehdään mm. eteeristä öljyä ja ravinnelisiä.

Hinduille pyhäbasilika – hindiksi tulsi tai tulasi – on pyhä kasvi. Intiassa pyhäbasilikaa on käytetty uskonnollisissa seremonioissa ja lääketieteessä jo yli 3000 vuotta. Hindulaisuudessa pyhäbasilika onkin pyhä kasvi, jota palvotaan jopa Vishnu-jumalan ruumiillistumana.

Kauppiaiden mukana pyhäbasilika levisi kauppareittejä myöten Persiaan ja Välimeren alueelle, missä kristityt omaksuivat sen käytön.

Pyhäbasilikaan liittyy kaksi kristillistä legendaa.

Ensimmäisen mukaan puutarha, joka ympäröi Kristuksen hautaluolaa, oli täynnä pyhäbasilikaa. Sen tuoksu täytti tyhjän haudankin.

Toinen liittyy keisarinna Helenaan ja Kristuksen ristin löytämiseen. Legendan mukaan, kun keisarinna löysi vanhan pääkallonpaikan (Golgatan), josta Kristuksen risti kaivettiin esiin, oli koko alue peittynyt pyhäbasilikaan. Tästä kasvi sai nimensäkin: keisarinna Helena nimesi sen Kuninkaan Yrtiksi, basilikaksi.

Kuva: vapaat kuvalähteet

Basilika voidaan korvata iisopilla. Perimätiedon mukaan, kun israelilaiset ennen Egyptistä lähtöä sivelivät ovenkarminsa karitsan verellä (2. Moos. 12:1–10), he käyttivät siveltimenä iisoppia. Iisoppi mainitaan myös psalmissa 51:

Vihmo minut puhtaaksi iisopilla ja pese minut lunta valkeammaksi. (Ps. 51:9)

Hindujen ”pyhä kolminaisuus”, *Trimurti*, koostuu kolmesta jumalasta/jumaluudesta: Brahma, Vishnu ja Shiva.

Vishnu on erityisesti elämää ylläpitävä jumala.

Vishnulla on useita eri ruumiillistumia eli avataria. Hindut palvovat pyhäbasilikaa yhtenä Vishnun avatarana.

Kuva: Pixabay/ veerasantinithi

Kuva: Wikimedia Commons / ΙΣΧΣΝΙΚΑ-888

Basilikan lisäksi ristin juhliin kuuluvat ruusut sekä ruusuvesi, jolla pirskotellaan risti. Ruusuvesi liitetään Aasiassa ja Lähi-idässä kuoleman ja hautaamisen rituaaleihin.

Ruusuvesi liitetään ortodoksisessa perinteessä ristin juhliin, sekä Kristuksen ja Jumalansynnyttäjän hautauspalveluksiin. Ruusuvettä voi käyttää kotonakin pirskottelemalla sillä ristiä tai polttamalla sitä aromilyhdyssä. (Ks. suuri perjantai ja lauantai.)

Hapanjuuri

Kreikan luostareissa ja pikkukylissä on säilynyt vuosisatoja vanha perinne tehdä kahdesti vuodessa siunattua hapanjuurta (προζύμι, *prozimi*). Taikinajuurta tehdään Ristin ylentämisen juhlana (14.9.) sekä Ristinkumartamisen sunnuntaina (suuren paaston kolmas sunnuntai). Risti, pyhitetty vesi ja basilika kuuluvat oleellisesti juuren valmistukseen.

Hapanjuurta on tällä ikivanhalla metodilla valmistettu kolmessa päivässä. Uskotaan, että juuren valmistuminen näin lyhyessä ajassa on Jumalan ihme, joka tapahtuu pyhitetyn veden ja basilikan kautta. Kyse on kuitenkin hyvin arkisesta ihmeestä ja hapanjuuren voi vallan mainiosti valmistaa myös seitsemässä tai yhdeksässä päivässä – molempiin lukuihin liittyy voimakasta symboliikkaa ja molemmat löytyvät myös paikallisperinteistä.

Siunatun hapanjuuren valmistus on kansanperinnettä, ja siksi sen valmistustavissa on paikallisia eroja. Tässä kuitenkin tyypillisiä elementtejä:

Pyhitetty vesi ja basilika

Ristin ylentämisen juhlana tai Ristinkumartamisen sunnuntaina kirkkokansa vie kirkkoon tuoreita basilikanlehtiä. Juhlaliturgiassa (tai juhlavigiliassa) toimitetaan vedenpyhitys. Vedenpyhityksen yhteydessä basilikanoksat sidotaan ristiin ja niitä käytetään pyhitetyn veden vihmomiseen. Ne myös asetetaan analogille ristin ympärille. (Basilikaa ei varsinaisesti erikseen siunata, vaan se on osa vedenpyhitystä ja koskee ristiin ja pyhitettyyn veteen.)

Pappi jakaa pyhittyneet basilikanoksat kirkkokansalle, joka vie ne kotiinsa. Oksa tulee vastaanottaa papin oikeasta kädestä. Myös pyhitettyä vettä viedään pullossa kotiin.

Valmistavat toimet

Hapanjuuren valmistus tulee aloittaa samana päivänä, ettei basilika kuivu. Ennen juuren tekoa puhdistaudutaan rituaalisesti sivelemällä kasvot ja kädet pyhitetyllä vedellä ja vaihdetaan puhtaat vaatteet. (Mikäli on osallistunut liturgiaan ja ehtoolliseen samana aamuna, puhdistautuminen ei ole tarpeen.) Ennen aloittamista sytytetään lampukka ja luetaan alkurukoukset. Keittiön tai koko kodin voi suitsuttaa.

Valmistautua voi myös paastoamalla ja osallistumalla katumukseen ja ehtoolliseen.

Prozimin valmistus

Siunatun hapanjuuren ja kirkkoleivän leipomiseen on kotona hyvä olla vain tähän tarkoitukseen varatut astiat. Valmistuksen ajan voi viettää täydessä hiljaisuudessa tai rukoillen.

Kulhoon kaadetaan 1 dl pyhitettyä vettä. Basilikanoksalla piirretään veteen kolmesti risti. Samalla voi laulaa ”Pelasta, Herra, sinun kansasi”. (Tämä on erityisen tärkeä vaihe, jos ei voi käyttää pyhitettyä vettä.) Vaihtoehtoisesti voi sekoittaa 3 rkl pyhitettyä vettä ja 3 rkl ruusuvettä.

Nesteeseen sekoitetaan n. 1,5 dl vehnäjauhoja. Seoksesta tulee paksua velliä. Lopuksi se siunataan ristinmerkillä. Basilikanoksa asetetaan päälle. (Jos oksia on kaksi, ne voi asettaa ristiin.)

Astian päälle laitetaan puhdas, hengittävä liina ja se asetetaan lämpimään paikkaan yön yli. Päälle tai kylkeen nojaamaan asetetaan risti tai ikoni.

Tämä tehdään kolmena peräkkäisenä päivänä, lisäten hieman vettä ja jauhoja. Joka kerta taikina myös siunataan ristinmerkillä. Päälle asetetaan basilika, sekä risti tai ikoni.

Luostarissa taikinajuuri saatetaan viedä alttariin siunattavaksi tai antaa kokonaan tekeytyä siellä. Paikoin esivalmisteltua juurta jaetaan kirkkokansalle, joka vie sen kotiinsa hapattumaan.

Kolme päivää ei ole ehdoton. Erään paikallisen tavan mukaan juureen tulee 3 rkl pyhitettyä vettä, 3 rkl ruusuvettä ja 3 rkl jauhoa, minkä jälkeen se tekeytyy 3 + 3 + 3 päivää. Kolmen päivän välein juurta ruokitaan.

Kuva: Flickr / Klearchos Kapoutsis

Kreikassa basilikaa käytetään vedenpyhityksessä.

Hapanjuurella leivotun leivän täytyy antaa kohota rauhassa, sillä taikina hapattuu hitaasti. Kohoamaan jätettyyn taikinaan tehdään kädellä ristinmerkki. Päälle voi asettaa ristin tai ikonin. Leipä siunataan ristinmerkillä vielä ennen paistoa.

Hapanjuuren tekemiseen löytyy netistä paljon ohjeita. Niitä voi hyvin soveltaa ja tehdä kotona pyhitettyä hapanjuurta, esim. käyttämällä pyhitettyä vettä tai siunaamalla veden tekemällä siihen kolmesti ristinmerkin, sekä rukoilemalla ja asettamalla juuren päälle ristin tai ikonin, kun se tekeytyy. Huomioithan, että monissa ohjeissa juuren tekoprosessissa osa juuresta heitetään pois. Pyhitetyn hapanjuuren kohdalla tämä ei ole suositeltavaa, vaan ylijäämä tulisi käyttää ruuanlaitossa.

Leipä on vanhassa kristillisessä kulttuurissa pyhää. Se on vertauskuva kaikille ravinnolle, jolla Jumala ravitsee henkemme ja ruumiimme. Hapanjuuren pyhittäminen muistuttaa siitä, että jokapäiväinen leipämme tulee Herralta.

Vinkki: Kirkossa käytetyn basilikan voi myös asettaa vesilasiin, jonne se tekee juuret. Näin voi keväällä istuttaa omaan pihaansa ”pyhää basilikaa”.

Lähi-idässä siunattua hapanjuurta tehdään Teofanian vastaisena yönä (5.–6.1.)
Tämän ”Kristuksen hapatteen” valmistukseen kuuluu kankaaseen kääritytyn hapanjuuren kastaminen kolmesti virrassa ja ripustaminen yöksi puun oksaan. (Ks. 6.1.)

Vinkkejä juhlan viettämiseen kotona

Korista kotialttari basilikalla ja käytä se juhla-aikana ruuanlaitossa.

Askartele maustekaappiin kuivatulle basilikalle oma purkki. Merkitse purkki ristillä ja/tai ”*Kuninkaan Yrtti*” -tekstillä. (Voit käyttää lasimaalia, valmiita nimitarroja tms.)

Leivo vegaaninen basilikaleipä. Siunaa taikina ristinmerkillä. Muotoile leipä ristin muotoiseksi tai tee sen päälle taikinasta risti. Siunaa leipä ristinmerkillä ennen paistoa.

KIRSIN BASILIKA LEIPÄ - Resepti

Istuta basilikaa ulos kevällä, kun vietetään pyhän keisarinna Helenan muistopäivää (21.5.)

Basilikan kasvatus – katso vinkit, joiden avulla onnistut! - Kotiliesi.fi

Pyhäbasilika ja basilikan kasvattaminen

Pyhäbasilikan siemeniä

Ohjeita hapanjuuren tekoon:

Näin leivot trendikästä vaaleaa juurileipää – tarvitset vain kolme ainesta | Yhteishyvä

Näin teet hapanjuuren | Leipäjuuren valmistus | K-Ruoka

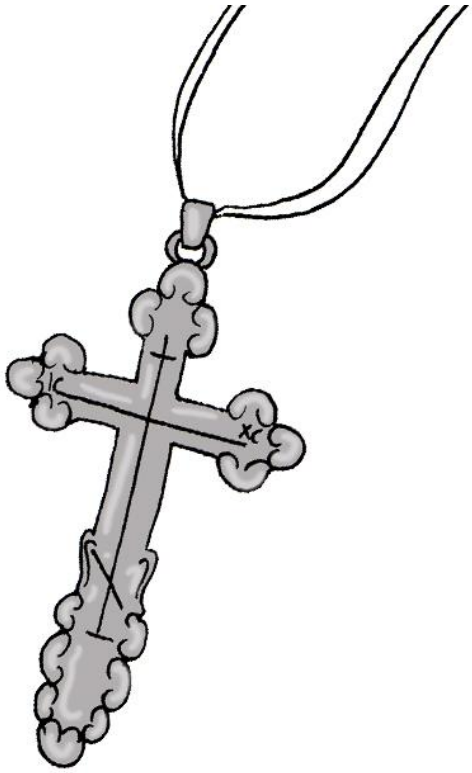
Hapanjuurileivonta | Martat

HAPANJUUREN VALMISTAMINEN – Liemessä

Helppo vegaaninen basilikapesto - Naattinet
Noin litra pehmeitä basilikan latvuksia (tiivistettynä noin puoli litraa)
1 dl oliiviöljyä (extra virgin, luomu)
50 g pinjansiemeniä (myös cashew- tms. pähkinä käy)
2 valkosipulin kynttä
vajaa 1 tl suolaa
1 tl sitruunamehua

Soseuta kaikki tasaiseksi. Säilytä jääkaapissa.
Käytä dippaukseen tai vaalean leivän tai pastan kera.

(Vinkki: Jos noudattaa öljytöntä paastoa, öljyn voi lähes aina korva tahinilla.)

Pelasta ja varjele

Ortodoksiseen kaularistiin ei tavallisesti kaiverreta mitään henkilökohtaista, esim. nimeä tai päivämäärää, sillä henkilön kuollessa risti annetaan eteenpäin, jollekin toiselle henkilölle. Vainajalle on tapana laittaa arkkuun maatuva, puinen risti, narunyörissä.

Joskus ristissä on kaiverrus ”Pelasta ja varjele” tai ”Pelasta ja varjele, Herra”.

Lappeenrannan Huhtiniemestä löydetyt joukkohaudat liittyvät alueella 1800-luvulla sijainneeseen venäläiseen sotilashautausmaahan. Joukkohaudoista löytyneet vainajat oli haudattu kädet ristissä rinnan päällä, minkä lisäksi haudoista löytyi ortodoksisia kaularistejä. Vainajat oli haudattu metalliset riipukset kaulassaan, mikä antoi tutkijoille tärkeää tietoa hautojen historiasta.

Haudoista ylös kaivetut vainajat haudattiin uudelleen ortodoksiselle hautausmaalle ja haudoilla toimitettiin heidän muistokseen panihida.

Ortoboxi-tehtäviä

Täydennä ristiin liittyvä teksti oikeilla sanoilla

Ristinmerkki

Ristinmerkki - etsi erot

Crossword

Risti on kristinuskon tunnusmerkki - tehtäviä

RISTISAATTO

Ristisaatto - etsi erot

Tulostettavat

RISTI_1.pdf

Microsoft Word - ristisaatto_etsierot.docx

ristinylennys.pdf

https://www.ortoboxi.fi/puuhat/ristisaatto_varityskuva.pdf

Ristin ylentäminen

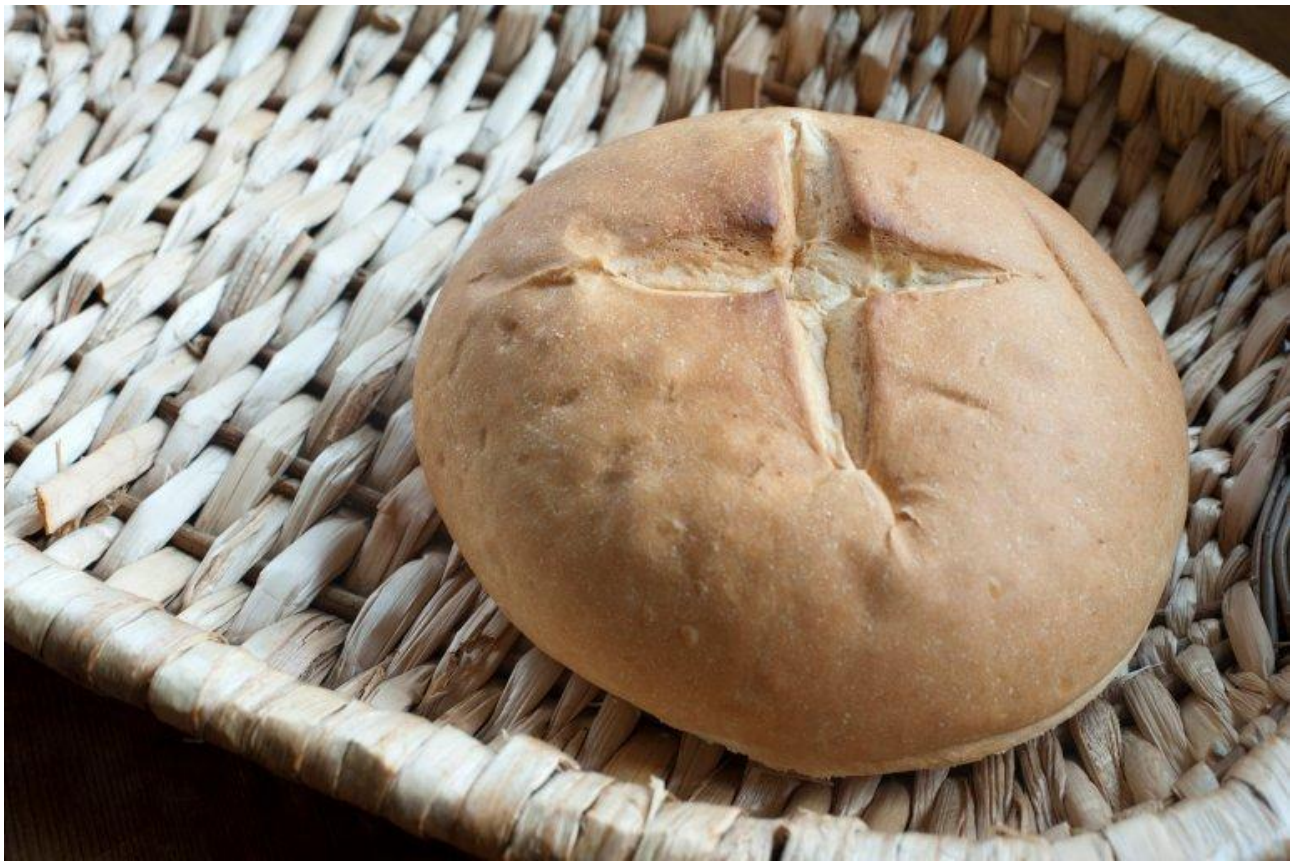
Crossword

Ortoboxi.fi - Palapeli

Muista - Ristinylentäminen

Ristinylentäminen - etsi erot

Täydennä ristinylentämisen tropari

Kuva: freefoodphotos.com

Bulgariassa Ristin ylentämisen juhlana leivotaan kohottamaton soodaleipä, Bogovitsa (Jumalan leipä). Leivän päälle muotoillaan risti. Risti kuvaa Kristuksen ristiä, mutta se kuvaa myös syyspäiväntasausta, joka on juhla-ajan päätteeksi. Syyspäiväntasaus on hetki, jolloin päivä ja yö, sekä kesä ja talvi risteävät.

Piirroskuvat: Kirsi Vuomajoki / Ortoboxi.fi

Vihkosen laati Maura Ihatsu (maura.ihatsu@gmail.com)

Kreditoimattomat kuvat: Maura Ihatsu

Liite. Risti ja basilikan lehdet. (Risti: Wikimedia Commons)

